

DORIMEDONT (DORI) POPOVICI ȘI EUSEBIE POPOVICI – FRUNTAȘII AI LUPTEI PENTRU UNIREA BUCOVINEI CU PATRIA MAMĂ

*Mihai Bocancea, prof. gr. I, s. Părhăuți, jud. Suceava
Ionuț- Mihai Nacu, student, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava*

Abstract: Year 2018 marks the centenary of Great Romania's forming, and reminds us that spread out Romanian territories were occupied by foreigners for long period of time. Through intense patriotic and diplomatic activities, carried out by great Romanian personalities, in 1918, a part of the occupied territories, successfully united to Motherland, and formed Great Romania: Basarabia on 27th of March, Bucovina on 28th of November and Transilvania on 1st of December. Among Bucovina's greatest unionist personalities, we remember Iancu Flondor, Dionisie Bejan, Sextil Puscariu, Dorimedont (Dori) Popovici, Eusebie (Euseb) Popovici, and others.

Dori Popovici - doctor of law, and Euseb Popovici – PhD in philology, former deputies in Bucovina's Government, were members of Constituent Assembly, and then of the National Council of Bucovina. They have contributed decisively to convening the National Congress of Bucovina from 28th of November 1918, which decided theunification of Bucovina with Romania. They continued to fulfill important political and state functions within the Romanian State. Eusebie Popovici dies in 1937, and is buried with great honors; but Dori Popovici was a political prisoner, in the beginning of communism's regime in Romania, incarcerated in the prison from Sighetu Marmatiei, also called "the prison for Romanian elite", where he dies on the 12th of June 1950, and buried in the poor's cemetery from Cearda, Sighetu Marmatiei.

Partea de nord a Moldovei a purtat numele de Bucovina după răpirea ei de către Imperiul Habsburgic în 1775, în înțelegere cu alte două mari puteri ale timpului, Imperiul Rus și Imperiul Otoman. Cu toată opoziția domnului Moldovei, Grigore al III-lea Ghica (1774-1777) împotriva acestui rapt, lucrurile nu s-au îndreptat ci, dimpotrivă, domnul a fost asasinat pentru poziția sa în noaptea de 1 octombrie 1777.

După încorporarea Bucovinei la Imperiul Habsburgic a urmat un șir lung de acțiuni de germanizare a acestui teritoriu: desființarea școlilor în limba română, introducerea limbii germane în școlile nou înființate, slăbirea bisericii ortodoxe, colonizarea Bucovinei cu locuitori de alte etnii pentru a pune în minoritate populația românească. Principalele posturi de conducere erau ocupate de persoane de origine germană. Printr-un ordin al celor care administrau Bucovina se preciza că „nici un național român nu se va primi în învățământ, dacă nu va jura înainte că se leapădă de credința ortodoxă”. Cea mai grea perioadă pentru populația Bucovinei a fost anexarea acesteia la Galiția între 1786 -1848, fiind al 19-lea cerc administrativ (regiune) al acesteia.

După revoluția de la 1848, printr-o activitate intensă a unor personalități române în frunte cu frații Hurmuzachi, Bucovina devine ducat autonom în cadrul imperiului, cu steag și stemă proprie, cu dreptul de a avea dieta sa. Sentimentul patriotic al românilor din Bucovina se întărește și printr-o activitate neobosită de a obține drepturile pierdute: înființarea de școli cu predare în limba română, ziare tipărite în limba română etc. Au fost numeroase personalități care au ținut o legătură strânsă cu

intelectualii din România și Transilvania. Un bun exemplu este poetul național Mihai Eminescu care a avut bune relații cu Vasile Bumbac și cu alți intelectuali bucovineni.

La începutul secolului al XX-lea izbucnește primul război mondial. La sfârșitul războiului Imperiul Habsburgic este înfrânt și popoarele asuprite doresc să-și câștige independența ducând la dezagregarea acestuia. Între cei care doreau să revină la patria mamă erau și bucovinenii. Frunțași ai mișcării unioniste în Bucovina au fost Iancu Flondor, Sextil Pușcariu, Ion Nistor, Dionisie Bejan și alții, între care Dorimedont (Dori) Popovici, Eusebie Popovici, George Tofan, T. V. Stefanelli. Dacă unioniștii români doreau unirea cu România și asta pe bună dreptate, au apărut pretenții ale unor ucraineni de a lipi Bucovina Ucrainei.

Am amintit că între unioniștii de seamă s-a numărat și Dori Popovici. S-a născut la 5 ianuarie 1874, după alții la 10 decembrie 1873, la Ruș-Mănăstioara, județul Suceava de astăzi, fiu al preotului Leon Popovici. Urmează școala primară la Suceava și studii secundare la Cernăuți. A absolvit Facultatea de Drept de la Universitatea din Cernăuți, unde a obținut și doctoratul în drept. A ocupat diferite funcții administrative, politice și chiar a fost ofițer în armata austriacă. A fost un distins intelectual, aflându-se mereu în mijlocul evenimentelor. În 1904, la serbarea de la Putna, când au fost comemorați 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare și Sfânt, între vorbitorii care au luat cuvântul a fost și Dori Popovici. După evenimentul de la Putna, Nicolae Iorga a scris și tipărit o broșură în limba germană prezentând cuvântarea lui Dori Popovici „*Aici urcă la tribună d-l Dori Popovici, frenetic aplaudat. D-sa rostește discursul cu cunoscutu-i talent oratoric (...). Mulțimea ascultătorilor din jurul tribunei îl ascultă, când în tăcerea cea mai profundă, când aplaudându-l cu frenezie. Pe obrajii moșnegilor și ai tinerilor se văd lunecând lacrimi de înduioșare la auzul cuvintelor ce curg limpezi și curate ca cristalul de pe buzele oratorului. La finea discursului emoționat, auditoriul cade în genunchi și cu lacrimi în ochi rostește o rugăciune pentru amintirea voievodului Ștefan cel Mare. A fost un moment zguduitor, ce a mișcat toată firea omenească. Entuziasmul ajunge la culme, când oratorul începe a împărți discursul său, tipărit într-o broșură în mii de exemplare. Fiecare țaran caută să capete o cărticică de aceasta sfântă de la mormântul lui Ștefan cel Mare, ca să o ducă acasă la ai săi, și, după cum spunea unul din ei, să o lase, după moarte, moștenire fiului său*”.

Dorimedont (Dori) Popovici.

Eusebie Popovici.

Maior Anton Ionescu.

A cunoscut profund situația socială a bucovinenilor și și-a exprimat nemulțumirea față de nedreptățile și deznaționalizarea românilor din Bucovina, ca urmare s-a consacrat luptei pentru unirea ei cu patria mamă. S-a opus din răputeri alături de alți patrioți români tendințelor ucrainene de anexare a Bucovinei la Ucraina. A dorit ca românii să dobândească drepturile ce li se cuveneau și a contribuit la pregătirea Unirii Bucovinei cu România.

Între personalitățile remarcabile ale Sucevei de la sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea care s-au dedicat luptei pentru drepturile românilor din Bucovina, în timpul stăpânirii habsburgice, pe nedrept răpită de către austrieci la 1775, a dezvoltării învățământului românesc din acea perioadă, precum și pentru unirea Bucovinei cu patria mamă, România, a fost și Eusebie Popovici, care semna și Euseb. Popovici, un om de o înaltă ținută morală.

S-a născut la 20 octombrie 1863 (după Emil Satco) în localitatea Ruși Plăvălari fiind fiul preotului Leon Popovici. Studiile primare le face în localitatea natală iar cele secundare la Gimnaziul Superior Greco-Oriental din Suceava. Urmează studiile universitare la Cernăuți și Innsbruck, la terminarea cărora obține doctoratul în filologie. În timpul studiilor a făcut parte activă din Societatea Academică Junimea între anii 1882-1886. A fost ales președinte al acestei societăți între anii 1884 și 1885. Din 1892 a fost trecut în rândul membrilor emeritați (emeriti) ai acesteia. După absolvire a ocupat catedra de limba română și limba latină la Pedagogiul din Cernăuți între anii 1889 -1890. În 1890 se transferă la Gimnaziul greco-ortodox din Suceava unde funcționează cu întrerupere până în 1928 când se pensionează. Din primii ani de activitate la Suceava desfășoară o intensă activitate culturală, socială și politică.

În Suceava existau Societatea „Școala Română” înființată în 1883 și „Clubul Român” ce activa din 1887, care urmăreau școlarizarea elevilor români și în mod deosebit cei din mediul rural, ajutorarea elevilor români cu rezultate bune, dar cu slabe posibilități materiale, precum și cultivarea și dezvoltarea deprinderilor de a vorbi, citi și scrie în limba literară română, popularizarea valorilor naționale. Datorită muncii pline de râvnă a fost ales președinte al celor două societăți. A fost un cunoscut apărător al elevilor români și luptător intransigent pentru drepturile românilor în perioada austriacă. Un timp a fost director al Liceului de fete (de copile) din Suceava. A elaborat mai multe lucrări cu caracter didactic. Amintim doar „Curs pregătit pentru examenul de primire în gimnaziu, din limba română” (1895-1896), prin care se venea în ajutorul elevilor români care se pregăteau pentru examenul de admitere în gimnaziu.

Cât timp Eusebie Popovici a fost vecin cu locuința cu Vasile Bumbac, aflându-se pe aceeași stradă, între anii 1890-1894, fiind și colegi de cancelarie la gimnaziul gr.-or. din Suceava, au convenit să deschidă o porțiță de trecere de la o casă la cealaltă, pentru a scurta drumul. La întâlnirile celor doi buni prieteni și colegi, aceștia aveau multe de discutat în privința drepturilor românilor, a situației elevilor români și a unirii Bucovinei cu Patria Mamă. A desfășurat o marcantă activitate politică, din 1898 a făcut parte din Partidul Național Radical, apoi din 1905 până în 1918 a fost membru al Partidului Național Român din Bucovina.

Pentru realizarea Unirii mai întâi a fost convocată la 27 octombrie 1918 o adunare politică care s-a proclamat Adunarea Constituantă a Bucovinei. La adunare au

luat parte deputații români din Parlamentul de la Viena, foștii deputați din Dieta Bucovinei, primarii români din Bucovina, precum și alți reprezentanți ai românilor din această provincie. Adunarea s-a desfășurat în Palatul Național din Cernăuți. Între participanți a fost Eusebie Popovici și Dori Popovici, foști deputați în Dieta Bucovinei între 1910-1914. Constituanta instituie un consiliu național format din 50 de membri și în moțiunea adoptată, la punctul 1 se spune „*Reprezentanții poporului român din Bucovina, întruniți astăzi în ziua de 27 noiembrie 1918 în capitala Bucovinei, se declară, în puterea suveranității naționale, Constituantă a acestei țări românești*”. Consiliul Național al Bucovinei care reprezenta puterea legislativă în prima ședință își alege conducerea numită prezidiu. Au fost propuși și votați: Iancu Flondor-președinte, Dionisie Bejan, Dori Popovici și Sextil Pușcariu-vicepreședinți și trei secretari.

La data de 6 noiembrie 1918 a intrat în orașul Suceava, în ritmul cântecului „*Pe-al nostru steag e scris unire*”, întâmpinat de primarul Eusebie Popovici un detașament de grăniceri români comandat de maiorul Anton Ionescu, care a adresat un manifest locuitorilor în care se prevedea „*de azi înainte graniță între români să nu mai fie*”. În amintirea acestui eveniment una din străzile orașului se numește „*6 Noiembrie*” iar altă stradă „*Maior Anton Ionescu*”.

În ședința a doua din 12 noiembrie se propune și se formează trei secții în cadrul Consiliului Național al Bucovinei: pentru externe, pentru aprovizionare și administrativă. La secția administrativă a fost ales președinte Dori Popovici. Această secție cuprindea mai multe sectoare de activitate și datorită propunerii lui Dori Popovici s-au înființat 10 subsecții. În timpul ședinței Consiliului Național al Bucovinei se propune formarea unui guvern condus de un președinte și 13 secretari de stat (miniștri). Președinte a fost ales Iancu Flondor, Dori Popovici este numit ministru de interne. În Cernăuți și împrejurimi situația se agrava datorită stării de nesiguranță creată de diferite grupări. A fost nevoie chiar de intervenția armatei române pentru a impune ordinea în regiune.

În ședința din 13 noiembrie 1918, guvernul depune jurământul și s-a făcut propunerea ca membrii guvernului care sunt și membri ai Consiliului Național Român al Bucovinei să fie înlocuiți din acest for. A fost aleasă și o nouă conducere. În locul lui Iancu Flondor, fostul președinte, care acum era primul ministru al guvernului a fost ales Dionisie Bejan iar Eusebie Popovici, profesor și fost deputat în Dieta Bucovinei, vicepreședinte.

Ședința a patra a Consiliului Național al Bucovinei a fost convocată pentru luni 25 noiembrie 1918. Între membrii prezenți a fost și Dori Popovici care a luat primul cuvântul și a propus ca în Consiliul Național al Bucovinei să fie incluse și alte persoane de origine română „*prin cooptare*” deoarece condițiile grele din Bucovina nu permiteau organizarea de alegeri în acest scop. Comisia formată a propus un număr de 54 de reprezentanți, iar plenul a aprobat. În cadrul ședinței condusă de vicepreședintele Eusebie Popovici guvernul face propunerea ca pentru joi 28 noiembrie „*să se concheme*” (convoace) un congres național. Propunerea a fost votată în unanimitate și urmează Congresul național din 28 noiembrie 1918. La această dată se întrunește Congresul General al Bucovinei în Sala Sinodală din Palatul Mitropolitan din Cernăuți. Au fost prezenți 74 de membri ai Consiliului Național Român. Pe lângă

reprezentanții românilor au fost și cinci reprezentanți ai polonezilor, șapte ai germanilor și ai unor comune rutene de peste Prut. Au fost oaspeți din Basarabia, Ardeal, Ungaria și reprezentanți ai armatei române în frunte cu generalul Iacob Zadik. Președintele Congresului General al Bucovinei, Iancu Flondor a prezentat o moțiune care prevedea „Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin, Nistru, cu Regatul României”. Se supune la vot și este votată în aplauzele nesfârșite ale congresului. Această hotărâre a fost adusă la cunoștința regelui Ferdinand I, Guvernului României, marilor puteri și este recunoscută oficial în 1919 prin Tratatul de pace de la Saint Germain încheiat cu Austria la 10 septembrie. Ca urmare a acestei hotărâri în Guvernul României au fost incluși doi miniștri secretari de stat fără portofoliu: Iancu Flondor și Ion Nistor. Un rol important în pregătirea și convocarea Congresului General al Bucovinei l-a avut și Dori Popovici împreună cu Eusebie Popovici.

Fig. 3.16. Sala Sinodală a Palatului Mitropolitan din Cernăuți, unde la 28 noiembrie 1918 s-a votat Unirea Bucovinei cu România.

În primul mandat de primar, când Suceava era distrusă de război, nu funcționau serviciile de electricitate și apă, lipseau alimentele și lemnele de foc, era jefuită de bande de hoți, fiind doar patru polițiști și aceia bătrâni, Eusebie Popovici a făcut mari eforturi și a reușit să restabilească liniștea orașului cu ajutorul detașamentului de grăniceri condus de maiorul Anton Ionescu. A aprovizionat orașul cu câteva vagoane de porumb, grâu, secară, făină de porumb și cu alte alimente, în felul acesta a făcut să scadă prețul acestora. La 1 decembrie 1918 s-a restabilit iluminatul electric. A fost construită o uzină electrică și visteria orașului a trecut pe plus. Au fost reparate mai multe străzi și s-au curățat parcurile.

Guvernul condus de Iancu Flondor roagă Consiliul Național care a ținut ședința pe 13 februarie 1919 în Palatul Țării să aleagă prin vot consultativ, două comisii, una pentru reforma electorală și alta pentru cea agrară. Dr. Dori Popovici a fost ales în ambele comisii, fiind printre pușinii care s-au bucurat de această onoare.

După Marea Unire, Dori Popovici s-a numărat printre oamenii de frunte ai politicii românești, a fost ales în 1919 deputat în Parlamentul României, a creat în Bucovina o grupare a Partidului Țărănesc format de către generalul Alexandru Averescu, care între 1920 – 1927 s-a numit Partidul Poporului. Când acesta a devenit prim-ministru, după Marea Unire, Dori Popovici a fost numit ministru secretar de stat prin decret regal în guvernul format între martie 1920 și decembrie 1921 și apoi în cel dintre 1926-1927. Din 1927 a făcut parte din Partidul Național Țărănesc. A fost numit președinte al Comisiei Regale pentru Lichidare și Unificare a Bucovinei. A desfășurat și alte activități care au contribuit la integrarea Bucovinei în cadrul patriei mamă. Îndeplinind funcția de ministru secretar de stat, fiind și membru marcant al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, societatea s-a bucurat de sprijin din partea sa.

După unirea Bucovinei cu Patria Mamă, Eusebie Popovici devine liderul pentru acest ținut al Partidului Poporului(1920) și apoi face parte din Partidul Național Liberal. A fost ales în două legislaturi în Parlamentul României (1920 – 1921 și 1926 -1927). Fiind convins că prezența sa este necesară în rândul sucevenilor, a refuzat de două ori portofoliul ministerial ce i s-a oferit. Pentru întreaga sa activitate politică, socială și în învățământ a fost decorat cu înalte distincții ale statului român, fiind mare ofițer al ordenelor „*Ferdinand I*” și „*Steaua României*”.

După pensionare, în 1928, fiind într-o bună stare de sănătate a activat în continuare în interesul societății sucevene. În calitate de director inaugurează la 8 mai 1932 Casa Națională în care se aflau sediile: Bibliotecii Centrale, Muzeului Orașenesc Suceava și Muzeului Porumbescu, a Societății Școala Română și Cazinoul Funcționarilor Români.

Când s-a întors dintr-o călătorie făcută în interesul Casei Naționale din Suceava, la coborârea din tren în gara Burdujeni a lunecat și și-a fracturat un picior, de la care i se va trage sfârșitul. După unii acest accident a fost suspect.

Moare la 15 noiembrie 1937. La funeralii au fost toate autoritățile locale, un numeros public intelectual, delegații din numeroase sate ale Bucovinei, populație a orașului precum și un număr mare de elevi. Serviciul divin s-a desfășurat la Mănăstirea Sfântul Ioan, susținut de 22 de preoți conduși de Mitropolitul Visarion. A fost înmormântat în cavoul familiei din cimitirul orașului. Fiind mare ofițer al ordenelor „*Ferdinand I*” și „*Steaua României*”, o companie din Regimentul 69 Infanterie a dat onorurile cuvenite. Eusebie Popovici, care timp de 40 de ani a fost luminătorul spiritual al românilor din Bucovina, a rămas în istoria Sucevei ca un vrednic primar, distins profesor și un apostol al românismului.

Odată cu venirea la putere în România a regimului comunist, Dori Popovici, la fel ca și alți miniștri și demnitari cu rang înalt, a fost arestat și dus cu duba la închisoarea de la Sighetul Marmăției, supranumită „*închisoarea (iadul) elitei românești*” (fig. 3.18). Aici a fost deținut fără judecată în condiții neînchipuit de grele,

fiind bătut de multe ori. Având vârsta de 77 de ani a rezistat doar 37 de zile la aceste chinuri. A murit în ziua de 12 iunie 1950. A fost îngropat în taină, noaptea, în cimitirul deținuților de la Cearda, care a fost numit și cimitirul fără morminte sau cimitirul săracilor.

Fig. 3.17. Celulă din închisoarea de la Sighetul-Marmației

Fig. 3.18. Închisoarea elitei românești din Sighetul Marmației

În această închisoare au murit mai mulți întregitori ai României Mari: Iuliu Maniu, Sever Bocu, Valer Moldovan, Aurel Vlad (transilvăneni), Daniel Ciugureanu, Ioan Pelivan (basarabeni), Gheorghe Grigorovici (bucovinean). Tot în această pușcărie au fost închiși un număr de ani și Pantelimon Halippa, Iuliu Hossu, Ioan Lupaș, Ion Nistor. Mihai Popovici, Emil Hațeganu, Ion Ilcuș, de asemenea, eroi ai unirii de la 1918. Tot aici au fost deținuți și unii înalți ofițeri și generali, eroi ai bătăliilor de la Mărășești: Henry Cihoski, Nicoloi Samsonovici, Ioan Rășcanu și alții. Astfel i-a răsplătit regimul comunist pe marii eroi ai neamului care au îndeplinit înalte funcții de stat sau politice și care s-au jertfit pentru a-și vedea visul unirii împlinit și țara liberă.

Bibliografie:

1. Calafeteanu I., Moisuc V.-P. *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România, 1917-1918*. Editura Hyperion, Chișinău, 1995.
2. Iacobescu M. *Câteva reflecții la un veac de la prima conflagrație mondială*, Crai nou, Suceava.
3. Irimescu M. *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862-2012), la 150 de ani. Istorie și realizări. Volumul I*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2012.
4. Leu P. *Colegiul Național „Ștefan cel Mare” Suceava. Monografie. Etapa austriacă, I*, Editura Euroland, Suceava, 2000.
5. Nistor I. I. *Unirea Bucovinei, 28 noiembrie 1918*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2010.
6. Roșca N. *Închisoarea elitei românești. Compendiu*. Sighetul Marmației, 2006.
7. Satco E. *Ștefan cel Mare și Sfânt. Mari aniversări 1504- 2004. Documente*. Fundația culturală „Leca Morariu”, Suceava, 2004.